

Filip Terčelj, žrtev fašizma in komunizma

V konkatedrali v Novi Gorici velika množica ob obletnici smrti velikega duhovnika

KARLO NANUT
NOVA GORICA

V konkatedrali v Novi Gorici je bil 10. januarja spominski dogodek ob osemdesetletnici smrti duhovnika, pesnika in mučenca Filipa Terčelja (1892–1946). Srečanje se je začelo z mašo, pri kateri je zbor iz Šturij pel samo uglasbene Terčeljeve pesmi. Sledila je okrogla miza, ki jo je vodil zgodovinar Jože Možina in pri kateri so sodelovali Marija Gasser, raziskovalka in avtorica Terčeljeve biografije, Ivan Albrecht, duhovnik in pisec Terčeljevega življenjepisa, ter zgodovinar Renato Podberšič. Povedali so veliko zanimivega o Filipu Terčelju: da je bil slovenski duhovnik, pedagog, pisatelj in kulturni delavec, ki je pomembno zaznamoval versko, vzgojno in narodno življenje Slovencev v prvi polovici 20. stoletja. Njegovo življenje in delo sta tesno povezana z vzgojo mladih, z zvestobo krščanskim vrednotam ter s tragičnimi dogodki po drugi svetovni vojni, ko je tudi on, kot mnogo drugih, postal žrtev komunističnega nasilja. Rodil se je v Grivčah nad Ajdovščino. Po končani gimnaziji je študiral v Kölnu v Nemčiji, vstopil je v bogoslovje in bil leta 1915 posvečen v duhovnika. Že zelo zgodaj se je izkazal kot nadarjen vzgojitelj in organizator, še posebej predan

delu z mladimi, predvsem na tistem delu slovenskega ozemlja, ki je bilo po prvi svetovni vojni priključeno Italiji. Deloval je kot profesor, vzgojitelj in duhovni voditelj, njegovo delo pa je bilo zaznamovano z močnim čutom za narodno zavest in moralno vzgojo. Terčelj je bil tesno povezan s tajno Krščansko socialno zvezo, katere predsednik je bil Engelbert Besednjak in ki je združevala slovenske duhovnike in laike ter se na podlagi krščanskega etosa borila proti fašizmu. Ne smemo pozabiti, da je fašistični režim na slovenskem ozemlju odstranil skoraj vse izobražence ali povzročil, da so se izselili. Ostali so le katoliški duhovniki, ki so edini ves čas vztrajali pri slovenskem ljudstvu in omogočili rast naroda.

Kot voditelj in idejni usmerjevalec je Filip spodbujal disciplino, odgovornost, vero in ljubezen do slovenskega naroda. Zaradi tega je bil pogosto tarča kritik in pritiskov, zlasti v času političnih napetosti med obema vojnama. Poleg pedagoškega dela je bil Filip Terčelj tudi plodovit pisatelj in publicist. Pisal je vzgojne in verske spise, pesmi, razmišljanja o krščanski etiki ter besedila, namenjena mladini. Verjel je, da je vzgoja temelj zdrave družbe in da ima duhovnik pomembno vlogo pri oblikovanju človekovega značaja. Škof Jeglič ga je prav zaradi pomanjkanja duhovnikov v obdobju med vojnama poslal v službo k nadškofu Sedeju. Terčelj se je na Goriškem vključil v Zbor svečnikov sv. Pavla,

stanovsko združenje slovenskih in hrvaških duhovnikov, ki je s pristankom nadškofa Sedeja postalo pobudnik verske, narodne in kulturne dejavnosti med slovensko manjšino v Italiji. Bil je duhovni vodja in katehet v goriškem Alojzijevišču, glavni organizator Prosvetne zveze in urednik njenega glasila Naš čolnič. Sodeloval je tudi pri ustanavljanju Goriške Mohorjeve družbe, ki je začela izdajati knjige, tudi njegove: *Za domačim ognjiščem*, *Zrna*, *Mati uči otroka moliti*. Leta 1929 je s skladateljem Vinkom Vodopivcem in drugimi pripravil pesmarice za slovensko bogoslužje. Fašisti so ga večkrat zasliševali, pretepali, bil je tudi preganjan v južno Italijo, v Campobasso, od koder se je vrnil bolan in duševno strt. Leta 1934 se je umaknil v Kraljevino Jugoslavijo, ker mu je grozilo še hujše preganjanje s strani italijanske oblasti. Med drugo svetovno vojno se je znašel v izjemno težkih razmerah. Ostal je zvest svojemu duhovniškemu poslanstvu in se ni politično izpostavljal, kljub temu pa je bil po vojni označen za sovražnika novega režima. Decembra 1945 je prišel k prijatelju v Sorico in se soočil s težkim položajem. Tam je izginilo veliko število mož, za katere še sedaj ne vemo, kje so pokopani. Komunisti so izgnali tudi veliko družin z nemškimi priimki. Skušal jim je pomagati. Januarja 1946 so ga skupaj z duhovnikom Francem

Krašno v gozdu pod Sorico aretirali pripadniki komunistične oblasti. Oba so brez sodnega procesa odpeljali in umorili; njuni posmrtni ostanki so bili pozneje najdeni v gozdu pri Davči. Vsi dokumenti o tem uboju so izginili in še vedno ostajajo dvomi o njegovem poteku. Smrt Filipa Terčelja danes velja za mučeniško, saj spada v obdobje preganjanja duhovnikov po drugi svetovni vojni. Zgodovinar Podberšič je povedal, da so partizani na Primorskem pobili veliko več duhovnikov kot Nemci ali Italijani, slovenska Cerkev je bila v Jugoslaviji označena za velikega sovražnika. V katoliški Cerkvi na Slovenskem poteka postopek za Terčeljevo beatifikacijo, saj je bil ubit iz sovraštva do vere in je postal mučenec. Njegovo življenje je zgled zvestobe, poguma in predanosti resnici tudi v najtežjih okoliščinah. Filip Terčelj ostaja pomembna osebnost slovenske zgodovine ne le kot duhovnik, temveč kot človek, ki je verjel v moč vzgoje, vere in pokončne drže. Njegova dediščina še danes nagovarja tiste, ki iščejo smisel, odgovornost in zvestobo vrednotam v nemirnih časih. V tem letu sta izšli dve knjigi o Terčelju, med drugim knjiga *Pričevanja*, ki jo je napisal pokojni Bogdan Vidmar, njega so se prisotni tudi spomnili. Sledilo je predvajanje filma o Filipu Terčelju, na koncu pa je Slovenski oktet zapel še nekaj pesmi z zaključno Zdravljico.

Popravek

V številki našega tednika, ki je izšla 15. januarja 2026, smo v članku z naslovom *Filip Terčelj, žrtev fašizma in komunizma* (str. 9) objavili nekaj netočnih podatkov. Zapisali smo, da "V katoliški Cerkvi na Slovenskem poteka postopek za Terčeljevo beatifikacijo ..." To ne drži. Leta 2010 je koprski škof Metod Pirih sicer odobril predpostopek za beatifikacijo, vendar je bil ta pred dobrim desetletjem ustavljen.

Tudi navedba, da je g. Bogdan Vidmar v tem letu objavil knjigo *Pričevanja*, je napačna. Njegov prispevek z naslovom *Pričevanja o okoliščinah smrti Filipa Terčelja in Franca Krašne na območju Davče in Sorice* je izšel leta 2025 v zborniku skupno s prispevki drugih predavateljev, ki so marca 2014 nastopili na simpoziju o Terčelju v Ajdovščini. Bralcem in vpletenim se iskreno opravičujemo. / Ured.